

مصادیق تبلیغات سوء علیه حاکمیت حق با مطالعه موردی حکومت امام علی (ع)

زهرا خوش صفت^۱، رضا بنی اسدی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد زبان انگلیسی

^۲ استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران (نویسنده مسوول)

چکیده

تبلیغات سوء در جهت تشویش اذهان عمومی مردم و انحراف از حقیقت در حوزه های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، امنیتی، آموزشی، اخلاقی و غیره در تمام جوامع و در همه زمان ها و مکان ها وجود داشته و دارد، و در همه این موارد هدف دشمن پنهان کردن حقیقت بوده تا به اهداف مادی و دنیوی خویش برسد. بهترین راه برای جلوگیری از تحقق اهداف دشمن در این رابطه، بالا بردن آگاهی و بصیرت مردم نسبت به دشمن و شیوه های تبلیغاتی آن است. تبلیغات در مواجهه حق و یاطل آن قدر مهم است که اگر با جهل مردم آمیخته گردد، می تواند منجر به شکست جبهه حق شود. این پژوهش که بر اساس منابع کتابخانه ای و به روش توصیفی-تحلیلی نگارش یافته در صدد است تا با تکیه بر آموزه های نهج البلاغه به بیان تبعات منفی تبلیغات سوء و مقابله با آن ها پرداخته و به این وسیله اثرات این تبعات را برطرف کرده و یا دست کم به کمترین حد ممکن برساند.

واژه های کلیدی: امام علی، نهج البلاغه، تبلیغات سوء، حقیقت.

۱. مقدمه

آثار و پیامدهای تبلیغات، علی الخصوص در عصر کنونی، بر کسی پوشیده نیست. وجود رسانه که تبلیغات بخشی از آن را تشکیل می‌دهد، به راحتی می‌تواند شرایط را به نفع یکی از دو طرف تغییر دهد. واژه‌ای که می‌تواند جایگزین تبلیغات شود، جنگ نرم یا جنگ روانی است که همان‌طور از نام‌شان پیدا است با روان مخاطب کار دارد، تا تفکر و واکنش درست را از طرف مقابل بگیرد. جنگ روانی، جدیدترین سلاح جنگی علیه فکر، عقیده، شجاعت، اطمینان و میل به جنگیدن است که جنگی دفاعی و هجومی به شمار می‌رود زیرا در عین تقویت نیروهای خودی به شکستن روحیه دشمن نیز می‌پردازد (نصر، ۱۳۸۵، ص ۱۰۰).

گنجینه ارزشمند نهج البلاغه که یکی از نمادهای تفکر شیعه است، دارای ابواب اخلاقی، تربیتی، اقتصادی، روان شناسی، جامعه شناسی، سیاسی و غیره است. خطبه‌ها و نامه‌هایی که در دوران سرنوشت ساز زمامداری امیر المؤمنین(ع) ایراد شدند و الگوهای کاملی را برای آیندگان از جهات مختلف از جمله در باب حکومت رقم زدند. با روی کار آمدن حضرت علی(ع) که تجسم عدالت بود، خواص طماع جامعه بخاطر رسیدن به مطامع دنیوی رو در روی آن حضرت قرار گرفتند و دیگران را نیز با انواع تبلیغات همراه خود کردند. بعنوان مثال می‌توان به سر نیزه قرار دادن قرآن‌ها توسط سپاه معاویه در جنگ صفین اشاره کرد که متأسفانه بسیاری از مردم بی‌صیرت را از جبهه حق جدا کرد و نتیجه جنگ را به نفع سپاه معاویه تغییر داد. اهمیت و ضرورت این پژوهش، از این جهت است که این سلاح یعنی تبلیغات سوء در زمان ما از شدت و تنوع بیشتری برخوردار بوده و با وجود به کارگیری فن‌آوریهای جدید در پنهان کردن حقایق و فریب مردم بسیار موثرتر است، از این رو پرداختن به آن برای ناکام گذاشتن دشمنان لازم به نظر می‌رسد.

درباره این موضوع پژوهش مستقلی مشاهده نشده اما پژوهش‌هایی نزدیک به این موضوع را می‌توان یافت. از جمله کتاب «تحلیل نیم قرن سیاستهای تبلیغی امویان در شام» نوشته فهیمه فرهنگدور (۱۳۷۸) که به بررسی علل دشمنی بنی امیه با خاندان اهل بیت(ع) و در ادامه به بیان تبلیغات موفقیت آمیز معاویه علیه علی(ع) پرداخته که به حکمرانی خودش و فرزندش منجر شد. کتاب «سیاست تبلیغاتی معاویه در برابر حضرت علی(ع) و تأثیر آن در بی ثمر ماندن کوشش‌های اصلاحی آن حضرت» اثر علیرضا عسگری (۱۳۶۹) که به انواع تبلیغات معاویه و همچنین عدم اطاعت پذیری مردم از علی(ع) پرداخته که در نهایت به شکست برنامه‌های اصلاحی امام ختم شد. پایان نامه «سیره امام علی(ع) در مقابله با جنگ روانی و تبلیغاتی» اثر شکوفه عبدی (۱۳۸۹) که نویسنده پس از نام بردن انواع تبلیغات در دوران خلافت امام علی(ع)، نحوه برخورد و مقابله آن حضرت با دشمنان را بیان کرده است. وجه تمایز این پژوهش نسبت به پژوهش‌های پیشین منبع انتخابی آن یعنی نهج البلاغه است. این پژوهش که به روش توصیفی تحلیلی است پس از مفهوم شناسی و بیان انواع تبلیغات سوء و مصادیق آن به نقش تبلیغات سوء در پنهان کردن حقیقت با تکیه بر آموزه‌های نهج البلاغه پرداخته است و هدف اصلی آن بصیرت بخشی در برابر تبلیغات سوء جبهه باطل است.

۲. مفهوم شناسی

برخی تبلیغات را بیان واقعیات، یا رویدادهای معمولاً سیاسی یا جعل گزارشی درباره آن‌ها به قصد اثر نهادن بر ذهن شنونده برای کشاندن او در جهت رفتاری خاص دانسته‌اند (آشوری، ۱۳۸۴، ص ۹۵). برخی دیگر آن را فعالیتی برای دگرگون کردن عقاید عمومی از راه‌هایی غیر مستقیم و احیاناً پنهانی با وسایلی مانند زبان، خط تصویر نمایش و جز این‌ها شمرده‌اند که هدف آن، انگیختن عواطف و آماده کردن مردم برای عقایدی معین باشد. در تبلیغات سوء با آمیختن حقیقت با دروغ، نموده‌ها به صورتی جلوه می‌شود که باعث تمکین مردم به خواست‌های مورد نظر می‌شود حتی گاهی مقاومت روانی مردم یک سره در هم شکسته می‌شود و به اصطلاح شستشوی مغزی صورت می‌گیرد (آقا بخشی و افشاری راد، ۱۳۷۹، ص ۱۶۴).

در زبان عربی الدَّعَايَةُ از ریشه دعو به معنای تبلیغات برای شخص یا حزب یا فرقه‌ای به کار می‌رود. (بستانی، ۱۳۷۶، ص ۳۹۲) در نهج البلاغه این واژه وجود ندارد و نگارنده در این پژوهش، تبلیغات را به معنای فعالیت می‌داند که می‌تواند بصورت مخفی یا آشکارا انجام شود تا در مقابل دشمن، مقاومت و اراده سلب شود و برنامه مورد نظر تحمیل گردد. با مطالعه تاریخ و غور در آن، خواننده به این نتیجه می‌رسد که یکی از راه‌های موفقیت در جنگ‌ها، تبلیغات خصمانه و سیاسی بوده است. تبلیغاتی که بدنبال برانگیختن عواطف و تضعیف روحیه طرف مقابل به منظور تحمیل اراده خویش است. با نگاهی به تاریخ اسلام مشخص می‌شود که این امر از زمان پیامبر(ص) تا به امروز ادامه داشته و نوع آن با توجه به شرایط تغییر کرده و به روز می‌شود (رک: جمشیدیه و همکاران، ۱۳۹۰) دشمنان اهل بیت(ع) را معمولاً مقام پرستان، مخالفان عدالت اقتصادی و افراد خشک مذهب تشکیل می‌دهند، دشمنان برای رسیدن به مطامع خود دست به هر کاری می‌زنند لذا پیامبر اکرم(ص) در ضرورت دشمن شناسی تأکید می‌فرماید که بدانید که عاقل‌ترین مردم کسی است که پروردگارش را بشناسد و از او پیروی کند، دشمنان خدا را بشناسد و از آنان نافرمانی کند، جایگاه ابدی خود را بشناسد و آن را آباد کند و بداند به زودی به آنجا سفر خواهد کرد و برای آن، توشه بردارد. (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۷۴، ص ۱۷۹)

۳. انواع تبلیغات سوء و مصادیق آن در نهج البلاغه

دشمن با تمام ابزار و آلاتی که در دست دارد، در تلاش است که به هدف خویش برسد، تشکیلاتی کار کردن و اتحاد یکی از مهم‌ترین این عوامل است. امیر المؤمنین پیرامون وحدت مزدوران در خطبه ۲۲ این گونه می‌فرماید: آگاه باشید شیطان گروه خود را بر انگیزخته و سپاهش را گرد آورده تا جور و ستم به جاهای خود باز گردد (فاسق ستم پیشه گیرد) و باطل به اصلش برگردد (جاهل نادرست گوید) (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۸۲). حضرت در جایی دیگر اولین علت موفقیت دشمن را در اتحادشان می‌داند: سوگند بخدا من گمان می‌کنم بهمین زودی ایشان بر شما مسلط میشوند و صاحب دولت گردند برای اجتماع و یگانگی که در راه باطلشان دارند و تفرقه و پراکندگی که شما از راه حق خود دارید (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۹۱)

از علل دیگری که دشمن را به اهدافش نزدیک می‌کند، سستی اهل حق است که امام علی(ع) خود را از آن تبری می‌جوید (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۸۸) قطعاً در این کوتاهی و سستی جبهه حق تبعاتی وجود دارد که دامن گیرشان خواهد شد. امام علی(ع) در این زمینه می‌فرماید: ای مردم، اگر از یاری کردن حق (امام علیه السلام) یکدیگر را باز نمی‌داشتید (کمک می‌کردید) و از پست گردانیدن باطل (معاویه) سستی نمی‌نمودید کسی که (در توانائی و درستکاری) مانند شما نیست در (شهرهای) شما طمع نمی‌کرد، و کسی که بر شما تسلط یافته قوت نمی‌گرفت (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۳، ص ۵۴۳) و در جای دیگر می‌فرماید: سوگند بخدا اجتماع ایشان (معاویه و همراهان او) بر کار نادرست خودشان و تفرقه و اختلاف شما از کار حق و درست خودتان دل را می‌میراند و غم و اندوه را جلب می‌نماید (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۹۵)

از مهم‌ترین روش‌هایی که دشمن برای تبلیغات به کار می‌گیرد و می‌توان نمونه‌هایی از آن را نیز در دوران خلافت امیر المؤمنین مشاهده کرد عبارت‌اند از: خلط کردن حق و باطل، شایعه پراکنی، استفاده از شخصیت‌های شناخته شده، جوسازی منفی، تهدید، تطمیع و تظاهر، تضعیف رهبری، مکر و حيله. اینک به توضیح هر یک از عوامل ذکر شده پرداخته می‌شود و برای هر یک نمونه‌هایی در گنجینه ارزشمند نهج البلاغه ذکر می‌شود.

۳-۱) خلط کردن حق و باطل

یکی از راه‌های دشمن برای شکست جبهه مقابل شناخت روحیات و امور پذیرفته شده نزد آن‌ها است. به عبارت دیگر مسلمات نزد جبهه مقابل می‌تواند یک برگ برنده و موثر در معادلات به حساب آید. جبهه باطل می‌تواند آنچه را که می‌خواهد در پوششی از مسلمات جبهه حق، پنهان کرده و به آن‌ها تحمیل نماید و به این ترتیب آن‌ها را بدون تفکر و تعمق به پذیرش

خواسته‌های خویش وادار نماید که از آن به شبهه تعبیر می‌شود. امیر المؤمنین در این باره می‌فرماید: ولیکن چون قسمتی از حق و قسمتی از باطل فرا گرفته و درهم می‌گردد پس آنگاه شیطان بر دوستان خود تسلط پیدا میکند (برای اضلال و گمراهی فرصت بدست آورده، و باطل را در نظر خواهان حق جلوه می‌دهد و راه بد گوئی را برای دشمنان دین باز می‌نماید) (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۱۳۸) شبهه از این جهت شبهه نامیده شده که شبیه و مانند حق است (هر کس نمی‌تواند میان حق و باطل تمیز دهد) (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۱۲۳)

امام علی(ع) دوران خلافت خویش را این گونه وصف می‌نماید: آنجا که حضرت از مردم می‌خواهد او را رها کنند، در مورد وضعیت جامعه اینگونه می‌گوید که: «وَإِنَّ الْأَفَاقَ قَدْ أَغَامَتْ» و همانا افق‌ها تیره و ابری است. منظور شورش کوری (فتنه عشواء) است (جعفری، ۱۳۸۰، ج ۲، ص ۱۸۴) که بر علیه عثمان بوجود آمد تا حضرت علی(ع) را باعث و بانی قتل خلیفه سوم جلوه دهند. این موارد حاکی از آن است که تبلیغات خیلی زود بر مردم اثر می‌کرد. این است که حضرت می‌فرماید که مسائل بر افراد مشتبه می‌شود.

در نامه شصت و پنج نهج البلاغه، امام علی(ع) به معاویه که درخواست واگذاری شام به وی و جانشینی را دارد این گونه پاسخ می‌دهد:

پس از شبهه و آمیختن حق و باطل بترس، زیرا تباہکاری (که شبهات پیش آورده) چندی است پرده‌های خود را آویخته (آماده گشته) و تاریکیش دیده‌ها را تار و نابینا نموده است. (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۵، ص ۱۰۶۰)

در اینجا نیز حضرت وجود شبهات و فتنه‌هایی که معاویه و اطرافیانش ایجاد کرده‌اند را به او گوشزد می‌کند.

تعبیر به «شبهه» ممکن است اشاره به اشتباه افکنی معاویه در مورد خون عثمان باشد که آن را به حضرت علی(ع) بدون هیچ دلیلی نسبت می‌داد و جمله «اَشْتَمَلَهَا عَلٰی لُبْسَتِهَا» نیز می‌تواند اشاره به همین موضوع باشد که معاویه این شبهه افکنی را گسترش داد تا در تمام شام شایع شد. این احتمال نیز وجود دارد که منظور از جمله مزبور این است که از شبهه بیرهیز و همچنین از آثار ناشی از شبهه و یا اینکه از شبهه بیرهیز و از اینکه آن را همچون لباسی در بر کنی و همه جا از بهانه خون‌خواهی عثمان برای پیشبرد اهداف نامشروع بهره‌گیری. (مکارم شیرازی، پیام امام، ج ۱۱، صص ۲۹۵-۲۹۶).

۲-۳. شایعه پراکنی

یکی از قوی‌ترین ابزار دشمن برای شکست رقیب خود، شایعه پراکنی است. این راهبرد موثر در عصر حاضر نیز مورد استفاده است و به لطف فن‌آوری‌های نوین بر شدت و حجم آن به میزان غیر قابل مقایسه‌ای افزوده شده است. در دوران زمامداری امیر المؤمنین نیز چنین شرایطی را برای حضرت بوجود می‌آوردند، بطور مثال می‌توان از خون‌خواهی نسبت به عثمان نام برد با اینکه خودشان موجب قتل وی شده بودند. معاویه در رساندن کمک به عثمان تعلل می‌نمود، و فکر نمی‌کرد که مردم پس از او به حضرت علی(ع) روی بیاورند اما مردم بعد از عثمان برای بیعت با علی(ع) به منزل ُهن حضرت هجوم آوردند به طوری که به فرمایش آن حضرت نزدیک بودند فرزندان ایشان از ازدحام جمعیت آسیب ببینند. (فیض الاسلام، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۵۲) از این رو معاویه برای رسیدن به مطامع دنیوی خویش شرایط را به گونه‌ای می‌چیند که حضرت علی(ع) را عامل اصلی در قتل عثمان معرفی کند و با شایعه‌پراکنی اذهان عمومی را در شام علیه آن حضرت برمی‌انگیزاند. معاویه آن قدر کینه و حسادت نسبت به امام علی(ع) داشت که مردم شام را با شایعات بی‌اساس خود طوری نسبت به حضرت علی(ع) بدبین می‌کند که وقتی خبر شهادت امیر المؤمنین(ع) در محراب مسجد به گوش شامیان می‌رسد، می‌پرسند: علی مگر نماز می‌خواند؟ (جعفری، ۱۳۶۸، ج ۱۸، ص ۷۰) با حيله‌گری عمروعاص، علت شهادت عمار را به گردن امام علی(ع) می‌اندازد تا خودشان را که گروه باغی بودند را تبرئه کند. (مسعودی، مروج الذهب، ج ۲، ص ۳۶)

قضیه قیس بن عباد در مصر که معاویه بعد از نامه‌هایی که رد و بدل می‌شود، سرانجام از قیس نا امید می‌شود، برای مردم نامه‌ای از سوی قیس جعل کرده که او با معاویه بیعت کرده است. در تمام شام شایع شد که قیس با معاویه صلح کرده (ابن ابی

الحدید، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۱۹۶-۲۰۰) و اتفاقات ناگواری که در پی این شایعه می افتد و در نهایت موجب می شود حکومت مصر از دست حضرت علی (ع) خارج شود. همچنین، پیرامون جنگ جمل، معاویه مردم شام را به این گمان باطل انداخت و شایعه کرد که علی به سبب جنگ با ام المؤمنین عایشه و جنگ با مسلمانان و کشتن طلحه و زبیر که هر دو از اهل بهشت اند فاسق شده است و می گفت: هرکس مؤمنی را که اهل بهشت است بکشد خودش اهل آتش است. (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۵، ج ۴، ص ۲۵۸) بنابر این شایعه پراکنی یکی از ابزار قدرتمند جبهه باطل است که مومنین باید همیشه نسبت به آن هوشیار باشند. به همین جهت است که وقتی از امیر المؤمنین (ع) در مورد فاصله حق و باطل سؤال می شود، حضرت می فرماید: باطل و نادرست آنست که بگوئی شنیدم، و حق و درست آنست که بگوئی دیدم. (فیض الاسلام اصفهانی، ۱۳۶۸، ج ۳، ص ۴۳۱) اگر مومنین فقط همین کلام امام علی (ع) را در این زمینه نصب العین خویش قرار دهند بسیاری از توطئه های جبهه باطل نقش بر آب خواهد شد.

۳-۳. بهره گیری از شخصیت های وجیه و مقبول

یکی از راهبردهای جبهه باطل علیه جبهه حق به کارگیری افراد شخیص و مقبول است. این راهبرد در زمان حکومت علی (ع) به کرات مورد استفاده جبهه باطل قرار گرفت. در جنگ جمل کسانی که روبروی امام علی (ع) قرار گرفتند، افراد شناخته شده و چهره های به ظاهر موجهی بودند که سال ها در کنار پیامبر (ص) روزگار گذرانده بودند. اینان بخاطر مطامع دنیوی، پست و مقام و یا حسادت و کینه ای که با امیر المؤمنین (ع) داشتند، این جنگ را راه انداختند. امام علی (ع) به توبیخ طلحه و زبیر پرداخته و می فرماید: مانند رد صدا کرده ترسانیدند و مثل برق درخشیده از جا در آمدند (با لاف و گراف فتنه و فساد بر انگيختند و اسباب کار جنگ را فراهم نمودند) و با این جوش و خروش در وقت کارزار ناتوان و ترسان بودند. (فیض الاسلام اصفهانی، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۶۱)

ابن ابی الحدید عالم بزرگ اهل سنت درباره عملکرد طلحه و زبیر می گوید با کشته شدن عثمان، طلحه با حرص بسیار ادعای خلافت کرد. اگر مالک اشتر و گروهی از شجاعان عرب که با علی همراهی می کردند نبودند، هرگز علی به خلافت نمی رسید. چون طلحه و زبیر نتوانستند به حکومت برسند، آن شکاف بزرگ یعنی نبرد جمل را پدید آوردند و ام المؤمنین عایشه را با خود بیرون آوردند و چه فتنه هایی را برانگيختند! همین نبرد جمل مقدمه ای برای جنگ صفین شد، زیرا اگر دستاویز معاویه به آنچه در بصره اتفاق افتاد نمی بود توانایی انجام جنگ صفین و کارهایی را که کرد نداشت. (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۵، ج ۴، ص ۲۵۸)

وقتی جریر، سفیر حضرت علی (ع) به شام نزد معاویه فرستاده می شود او را چند روزی معطل می کنند. در این حین، عمرو عاص موفق می شود شرحبیل بن سمط که مردی پاک دامن بود را با گماشتن گروهی از مردان که نزد او به قتل عثمان توسط علی (ع) گواهی دادند بفریبد و بدین گونه او را برای جنگ با علی (ع) آماده کند. او هم شهر به شهر رفت و تبلیغ کرد. (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۱۰؛ کوفی، الفتوح، ص ۴۷۰-۴۷۷)

۳-۴. جو سازی منفی

از دیگر راه های موثر جبهه باطل در مقابل جبهه حق، ایجاد جو منفی علیه آن و رهبران آن است. این جو سازی گاهی صحنه موجهه را به گونه ای شکل می دهد که قدرت تصمیم گیری صحیح را از رهبران جبهه حق می گیرد. به عنوان مثال تبلیغات معاویه که علیه امام علی (ع) دوام داشته به حدی رسیده بود که مردم شام امام علی (ع) را نعوذ بالله یکی از دزدان ایام فتنه می شناختند. (مسعودی، مروج الذهب، ج ۲، ص ۳۶) معاویه خودش به یک فرد کوفی می گوید که به علی بگو من با صد هزار نفر که شتر ماده را از نر تشخیص نمی دهند با او جنگ خواهم کرد. (مسعودی، مروج الذهب، ج ۲، ص ۳۶) امام علی (ع) پیش از آغاز به جنگ در سرزمین صفین، به مذاکره با دشمن و آگاه ساختن افرادی که از حقیقت اطلاع نداشتند و تحت تأثیر تبلیغات معاویه بودند، پرداخت. شمار بسیاری به اردوگاه حق پیوستند؛ اما معاویه که حقیقت را می دانست و نمی خواست آن را بپذیرد،

حاضر به پذیرش حق نشد و چون از تصمیم خود برای جنگ دست برنداشت، امیر المؤمنین در شب اول ماه صفر سال ۳۷ هـ ق فرمان جنگ داد. (جعفری، ۱۳۸۰، ج ۵، ص ۱۴۶) بعد از مدت ها جنگیدن زمانی که سپاه امام علی (ع) نزدیک به پیروزی مطلق و از بین بردن دائمی فتنه معاویه بود، عمرو عاص با پیشنهاد به نیزه کردن قرآن ها و به جود آوردن جو منفی شدید، نتیجه جنگ را تغییر داد. سپاه عراق، بر اثر خستگی و نیز بر اثر تبلیغات سوء گسترده معاویه که توسط ستون پنجم در لشکر امام علی (ع) صورت می گرفت، به پذیرش پیشنهاد معاویه و پیروانش تمایل پیدا کردند. امام که توطئه نهفته در زیر این پیشنهاد را می دانست و یقین داشت که سران شام اعتقادی به قرآن ندارند و برای رهایی از شکست به این نیرنگ عوام فریبانه متوسل شده اند، به آگاه سازی افراد سپاه خویش برخاست، لیکن عوامل مختلفی باعث شد که پذیرش پیشنهاد شامیان بر امام تحمیل گردد. امام، که نمی خواست حقیقت را بر افراد خود، که در وضعیت عصبی خاصی قرار داشتند، تحمیل کند، حکمیت دو داور غیر بی طرف را پذیرفت. (جعفری، ۱۳۸۰، ج ۵، ص ۱۴۶)

جمله معروف «الناس علی دین ملوکهم» واقعیتی است که مضمون آن در روایات و گفته های بزرگان دیده می شود که هرگاه گروه فاسد و مفسد با نقشه های حساب شده و تبلیغات گسترده وارد میدان شوند، می توانند افکار عمومی را فریب داده و گروه های زیادی را به دنبال خود بکشانند. این مطلب نه تنها در تاریخ گذشته و در صدر اسلام بعد از پیامبر اکرم دیده می شود، امروز هم در بسیاری از کشورهای پیشرفته دنیا وجود دارد که ائمه ضلال با استفاده از تبلیغات پر حجم رسانه های که در اختیار دارند و به کمک منافقانی که در هر جامعه ای دیده می شوند، بر مردم مسلط شده افکارشان را می دزدند و آنها را فریب داده به دنبال خود می کشانند. (مکارم شیرازی، ۱۳۷۵، ج ۸، ص ۱۴۹)

۵-۳. تهدید، تطمیع

یکی از راه های شناخته شده و معمول تبلیغات سوء علیه جبهه حق، جذب افراد مختلف به ویژه افراد برجسته و سرشناس آن به وسیله تطمیع و تهدید است تا به این وسیله در صفوف جبهه حق سستی و ناامیدی به وجود آید. در زمان حکومت امام علی (ع) نیز افراد ضعیف النفس، گم شده خود را نزد معاویه می یافتند و او افرادی را که نگاهی به دنیا داشتند به سوی خود جذب می کرد. حتی عقیل برادر حضرت علی (ع) بعد از دریافت هدایا از سمت معاویه رفتارش تغییر کرد. (الغارات، ص ۱۹۷- ۲۱۳) جذب افراد نزدیک و خویشاوندان حضرت در بدبین شدن مردم نسبت به حضرت علی (ع) بی تأثیر نبود. حتی معاویه بعد از به خلافت رسیدن، همچنان برای جذب دل های محبین حضرت، به آنها پول و مقام می داد.

مخالفان امیر المؤمنین برای این که اسرار غضب آشکار و سرقت بزرگ فاش نشود، خود را سخت پایبند مقررات اسلامی نشان دادند و نماز و روزه را بسیار بزرگ شمردند در حالی که روح اسلامیت را ذبح و اندیشه جاهلی قبیله گرایی را در روح و جان مردم دمیدند. (دبیرخانه همایش تبیین سیره دفاعی امام علی (ع)، ۱۳۸۱، ص ۲۹۲) اما علی (ع) با دین، بازی نمی کرد و از فریب و مکر نفرت داشت. او همواره به سوی حق حرکت می کرد و در این مسیر مصمم بود و راه باطل را می شناخت و با اراده کامل از آن دوری می کرد. (مغنیه، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۵۰۸)

معاویه می خواست قیس بن عباد که فرماندار مصر است را نیز برای فرمانداری عراق و خانواده اش را برای حجاز به طمع بیندازد و در مقابل این بخشش، از او می خواهد در زمره خون خواهان عثمان باشد و بر ضد علی (ع) رفتار کند. (ابن ابی الحدید، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۱۹۶) همچنین به هنگام شنیدن اعزام مالک اشتر به مصر، معاویه به دهقان عریش (شهری در مصر) پیغام داد که اشتر را زهر بخوران تا من خراج و مالیات بیست سال از تو نگیرم، چون اشتر به عریش رسید دهقان که دانسته بود عسل را بسیار دوست دارد، مقداری عسل مسموم برایش ارمغان آورد و فوائد آن را بیان کرد. اشتر از آن عسل زهرآلود میل نمود. (فیض الاسلام اصفهانی، ۱۳۶۸، ج ۵، ص ۹۸۹) اما معاویه می گفت: «خداوند سربازانی از جنس عسل دارد.» (مغنیه، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۹۸) منظور آن است که از عسل می توان برای مسموم کردن دشمنان استفاده کرد و معاویه به این وسیله امام حسن و مالک اشتر و عبد الرحمن بن خالد را کشت. (مغنیه، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۹۸)

۳-۶. تضعیف رهبری

یکی از مهم ترین عواملی که موجب تضعیف روحیه جبهه حق و سست شدن فرمان امام در اذهان می شود، تخریب چهره و بی اهمیت جلوه دادن جایگاه امام است. در مقابل یکی از مهم ترین عوامل پیروزی در برابر دشمن، اطاعت محض از رهبری است همانطور که امیر المؤمنین در نهج البلاغه به این امر اشاره می کند. (نهج البلاغه، خطبه ۲۵) تا جایی که می توان گفت در صورت پیروی مطلق از امام حق، شکست جبهه باطل قطعی است.

عمرو عاص با حيله هایش و جملاتی که در مورد حضرت علی گفت، موفق به تضعیف جایگاه حضرت در بین مردم شد و حضرت در نهج البلاغه به آن ها اشاره می کند. در خطبه ۲۷ می فرماید: و بسبب نافرمانی و بی اعتنائی بمن رأی و تدبیرم را فاسد و تباه ساختید تا اینکه قریش گفتند پسر ابی طالب مرد دلیری است، و لیکن علم جنگ کردن ندارد (فیض الاسلام اصفهانی، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۹۸) و یا در جایی دیگر عمرو عاص را مورد عتاب قرار داده و می فرماید:

عَجَبًا لِابْنِ النَّبَاغَةِ يَزْعُمُ لِأَهْلِ الشَّامِ أَنَّ فِيَّ دُعَابَةً وَ أَنِّي إِمْرُؤٌ تَلْعَابَةٌ أَعَافِسُ وَ أَمَارِسُ لَقَدْ قَالَ بَاطِلًا (نهج البلاغه، خ ۸۳)

برخی معتقدند که علی (ع) به سیاست آشنا نبود، اما در واقع او به فرصت ها آگاه بود و راه های رسیدن به حکومت را می شناخت، ولی برای رسیدن به آن از دین خود مایه نمی گذاشت و پایش را روی وجدان خود نمی نهاد. حضرت در جای دیگر از نهج البلاغه فرموده است: «سوگند به خدا که معاویه زیرک تر از من نیست، ولی او راه خیانت و گناه را دنبال می کند و اگر خیانت کاری شایسته بود، خود از زیرک ترین مردم بودم.» (نهج البلاغه، خطبه ۲۰۰) و باز فرموده است: «آیا می خواهید پیروزی را با ظلم و جور نسبت به رعیت به دست آورم؟» (نهج البلاغه، خطبه ۱۲۶)

جرج جرdaq می گوید: «کسانی که علی (ع) را نادان به سیاست می پندارند، در واقع از علی (ع) می خواهند مانند معاویه باشد و علی علیه السلام به هیچ وجه مانند معاویه نمی شود.» (مغنیه، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۵۰۷)

نتیجه گیری

از آن چه بیان شد معلوم می شود که:

۱. هدف دشمن از تبلیغات و عملیات روانی، پنهان کردن مسیر حقیقت برای رسیدن به مطامع دنیوی است. در نهج البلاغه نیز به نمونه هایی از این تبلیغات سوء اشاره شد.
۲. تبلیغات سوء و تبعات مخرب آن در حکومت امام علی (ع) نیز به صورت واضح وجود داشته است. با مطالعه نهج البلاغه می توان مصادیق زیر را به عنوان تبلیغات سوء علیه آن حضرت برشمرد: خلط کردن حق و باطل، شایعه پراکنی، استفاده از شخصیت های شناخته شده، جو سازی منفی، تهدید تطمیع، تضعیف رهبری
۳. تبلیغات سوء جبهه باطل علیه جبهه حق همواره وجود دارد بنابراین، مسئولین و مردم در هر جامعه حق مداری می بایست هوشیار باشند تا توطئه های جبهه باطل را خنثی نمایند. مهم ترین راه برای مقابله با ترفندهای دشمن، اطاعت محض از امام برحق و جدا نشدن از او تحت هر شرائطی است که در این صورت شکست جبهه باطل قطعی است.

فهرست منابع

* نهج البلاغه

۱. ابن ابی الحدید، عبد الحمید بن هبه الله، شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ترجمه محمود مهدوی دامغانی، تهران: نشر نی، ۱۳۷۵ ش.
۲. آشوری، داریوش، دانشنامه سیاسی، تهران: انتشارات مروارید، چاپ دوازدهم، ۱۳۸۴ ش.
۳. آقا بخشی، علی، افشاری راد، مینو، فرهنگ علوم سیاسی، تهران: نشر چاپار، ۱۳۷۹ ش.

۴. بستانی، فواد افرام، فرهنگ ابجدی الفبایی عربی فارسی، ترجمه رضا مهریار، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۶ش.
۵. جعفری، محمد مهدی، پرتوی از نهج البلاغه، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰ش.
۶. جعفری، محمد تقی، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، بی جا، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۸ه.ش.
۷. جمشیدیها، غلامرضا، روحانی، محمدرضا، علم الهدی، سید عبد الرسول، «پروپاگاندای بنی امیه علیه خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله»، فصلنامه شیعه شناسی، سال نهم، شماره ۳۵، پاییز ۱۳۹۰.
۸. دبیرخانه همایش تبیین سیره دفاعی امام علی(ع)، سیره دفاعی امام علی(ع)، تهران: انتشارات دفاع، ۱۳۸۱ش.
۹. فیض الاسلام اصفهانی، علی نقی، ترجمه و شرح نهج البلاغه (فیض الاسلام)، تهران: سازمان چاپ و انتشارات فقیه (تألیفات فیض الاسلام)، ۱۳۶۸ش.
۱۰. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار، محقق / مصحح: جمعی از محققان، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
۱۱. مسعودی، ابوالحسن علی بن حسین، مروج الذهب، مترجم: ابوالقاسم پاینده، بی جا، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم، ۱۳۷۰ش.
۱۲. مغنیه، محمدجواد، در سایه سار نهج البلاغه (ترجمه فی ظلال نهج البلاغه)، مترجم: محمد جواد معموری و دیگران، قم: دار الكتاب الإسلامی، ۱۳۸۷ش.
۱۳. مکارم شیرازی، ناصر، پیام امام امیر المؤمنین، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۷۵ش.
۱۴. منقری، نصر بن مزاحم، پیکار صفین، مترجم: پرویز اتابکی، بی جا، انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۶ش.
۱۵. نصر، صلاح، جنگ روانی (کلامی)، مترجم: محمود حقیقت کاشانی، تهران: انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، چاپ سوم، ۱۳۸۵ش.

Examples of malicious propaganda against the rule of law with a (case study of the rule of Imam Ali (AS

Abstract

Malicious propaganda aimed at disturbing the public mind and deviating from the truth in various cultural, economic, social, political, security, educational, moral, etc. fields has existed and exists in all societies and in all times and places. And in all these cases, the enemy's goal was to hide the truth in order to achieve his material and worldly goals. The best way to prevent the achievement of the enemy's goals in this regard is to raise people's awareness and understanding of the enemy and its propaganda methods. Propaganda is so important in confronting the right and the wrong that if it is mixed with the ignorance of the people, it can lead to the defeat of the right front. This research, which is based on library sources and written in a descriptive-analytical method, aims to express the negative consequences of bad advertisements and deal with them by relying on the teachings of Nahj al-Balagheh And by this means, to remove the effects of these consequences or at least reduce them to the lowest possible level.

Key words: Imam Ali, Nahj al-Balagha, bad propaganda, truth.